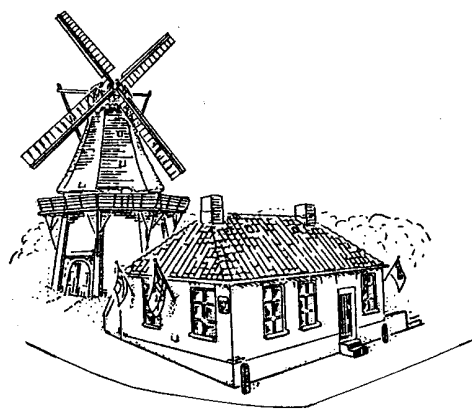

De Liefde

Nieuwsbrief van de koren- en pelmolen
De Liefde te Uithuizen (Gr.)
8^e uitgave - winter 2002/2003

De koren- en pelmolen *De Liefde* in het jaar 2002

Het jaar 2002 was voor de molen in meerdere opzichten een belangrijk jaar. Een opvallende en ingrijpende gebeurtenis was de naamswijziging in *De Liefde*, welke op 3 juli door wethouder G. Knol in aanwezigheid van genodigden en belangstellenden plaats vond. In het oog vallend, maar zeker ook belangrijk was dat de achtkant en kap werden geteerd en dat alle ramen en luiken opnieuw in de verf werden gezet.

Op enkele dagen stond de molen extra in de belangstelling en dat was op 13 april tijdens de buurttag "Rondom de molen", op 11 mei tijdens de nationale molen en gemalendag en op 14 september tijdens de nationale monumentendag.

De plaatselijke fotograaf benutte de molen als locatie voor een fotoreportage van een bruidspaar en ook later was de molen het decor bij een trouwreportage. In 2002 was ik 121 dagen in de molen werkzaam en daarnaast besteedde ik vele dagen aan molenbezoek, onderzoek, studie en archiefbezoek. De mechanische teller registreert het aantal omwentelingen van het wiekenkruis en in 2002 waren dat er 95.795. Het aantal daadwerkelijke draaiuren van de molen was: 226.

Rouw

Vanaf 7 oktober stond de molen tien dagen in de rouw, na het overlijden van Z.K.H. Prins Claus, die beschermheer was van de Vereniging De Nederlandsche Molen. Ook de andere molens in de gemeente Eemsmond stonden die week in de rouw.

Bezoekers

Het bezoek aan de molen was iets hoger dan in 2001 en wel 779. De bezoekers kwamen uit 18 verschillende landen, gelegen in alle werelddelen. Velen schreven in hun eigen landstaal en karkers enige woorden in het bezoekersboek. Sommigen, m.n. scholieren, maakten er complete "opstellen" en "feuilletons" van.

Vandalisme

De naast de molen staande appelbomen hebben dit jaar weer veel vruchten gedragen en dus viel er wekenlang heel wat op te rapen. Helaas heb ik moeten constateren dat niet iedereen dit doet om ze op te eten. Vele appels werden tegen het molenslijf en de deuren stuk gegooid, hetgeen veel rotzooi opleverde. Daarnaast werden de beide ruitjes van het spitsraam, dat zich aan de noordzijde op de eerste zolder bevindt, ingegooid. De appels vond ik op die zolder terug. Een jaar eerder werden de ruitjes van het boograam op het oosten ingegooid. Van deze vernieling heb ik nu aangifte bij de politie gedaan. De herstellkosten zijn hoog, aangezien er eerst mallen van de ruitjes gemaakt moeten worden.

Herinnering aan de Jonge Jan

Eind oktober is onder in de molen de koperen herinneringsplaquette aangebracht, samen met de beide hardboard naamplaten met JONGE JAN erop.

De in Warffum gevonden molensteen heeft een plek eronder gekregen.

Molenwoorden

Bezaanstok Achter de kap gemonteerde balk waaraan de zwichtketting is bevestigd. Vormt met de zwichtboom de mogelijkheid om de kleppen van de zelfzwichting te openen en te sluiten.

Bijenwas Zuivere bijenwas wordt gebruikt voor het smeren (wassen) van de kammen en de staven.

Bilhamer Een hamer die gebruikt wordt bij het billen (scherpen) van de molenstenen.

Billen Het hakken van groeven in het maalvlak van de molenstenen. Gebeurde vroeger, bij intensief gebruik, elke 2 à 3 weken. Na ca. 20 jaar waren de stenen versleten.

Bonkelaar Horizontaal wiel op de koningsspil waarin haakse kammen zijn gestoken voor de overbrenging van de beweging van het wiekenkruis via de koningsspil naar de werktuigen.

Buil Grote cilindervormige zeef in houten kast die rondgedraaid wordt om het meel te zeven.

Luibonkelaar

Begin november heeft de molenmaker de 31 kammen in de luibonkelaar vernieuwd. De oude kammen waren geheel versleten, gescheurd en gebroken. De nieuwe zijn uit azijnhout gezaagd en in de molen afgetekend (steek 10,25) en op maat geschaafd.

Ook de wiggen waarmee ze klem in het wiel zijn gezet, zijn van azijnhout. Voordat ze in gebruik werden genomen, werden de kammen eerst 'gewassen' gesmeerd met zuivere bijenwas.

De luibonkelaar is één van twee kamwielen van het takelwerk waarmee de zakken graan naar boven worden gehesen.

Arbo-certificaat

Op 28 november jl. werd op het gemeentehuis te Uithuizen door de heer van de Zee van de stichting Groninger Molens, namens de Arbo Unie, het arbo-certificaat voor de molen *De Liefde* aan de heer P. Vegter uitgereikt.

Het certificaat heeft inmiddels een plaats onder in de molen gekregen, zodat het publiek bij binnenkomst kan zien dat deze molen veilig is gekeurd. In overleg met de gemeente heeft de molenaar inmiddels een plan van aanpak opgesteld voor het op de i zetten van de laatste puntjes.

Molensteen

In Warffum is begin november bij graafwerkzaamheden aan de Westervalge een molensteen in de grond gevonden. Deze is vervolgens naar de molen *De Liefde* getransporteerd. Het is een 17der blauwe (Duitse) steen, Ø 150 cm, met roggescherpsel - 168 kerven.

De steen is ongetwijfeld van de daar gestaan hebbende *Euréka*, oorspronkelijk een roggemolen, die in 1840 is gebouwd voor P. D. Boykema. In 1852 waren de gebr. Schaal en als laatste de fam. Offeringa eigenaars. In 1856 is de molen mede ingericht tot pelmolen; in 1927 is de molen afgebroken.

OPENINGSTIJDEN

Ook in het winterseizoen probeer ik zoveel mogelijk op de vaste bezoekdagen op de molen aanwezig te zijn en wel iedere dinsdag en donderdag van 10-16 uur en vaak ook zaterdag van 13-16 uur.

De weersomstandigheden kunnen echter afwijkingen noodzakelijk maken.

Wilt u op een bepaalde dag *De Liefde* bezoeken, maak dan even een afspraak.

Dit kan zowel per telefoon: 0595 43 48 25, als per email: B.Poppen@net.hcc.nl

Molenaars, sarries en de belasting op het gemaal

Dat het complex van de molen *De Liefde* met ervoor de sarrieshut en erachter het oude molenaarshuis, een stille, rustige en geheel eigen plek in het dorpsbeeld van Uithuizen inneemt, zal door velen worden beaamd. Toch is die rust er niet altijd geweest en hebben er zich rondom de molen heftige taferelen afgespeeld. Het feit dat de sarrieshut in 1628 naast de molen werd gebouwd, was zo'n aanleiding.

In dat jaar verordonneerden de Staten van Stad en Ommelanden dat van provinciewege een "huysken" zou worden gezet, tot woning van een chercher of controleur, die vrije woning genoot en een jaarlijkse beloning zou genieten van 130 Carolus-guldens ofwel 'ene Ryksdaler de Weeks'.

Tegen deze maatregel werd heftig geprotesteerd en in Warffum, waar ook een hut naast de molen werd gebouwd, werd het pas gereed gekomen huisje door de dorpelingen prompt weer afgebroken.

We mogen aannemen dat men in Uithuizen evenmin lijdzaam heeft toegekeken. Als reactie daarop besloten de Staten, dat in de gereed gekomen woningen een soldaat zijn intrek zou nemen, zolang nog geen chercher benoemd en in functie getreden was.

De chercher (sarries), die met de inning van de belasting op het gemaal was belast, was allerminst geliefd en het kwam meermalen voor dat hij werd bedreigd en alle ruiten van de hut en de inventaris werden vernield.

Als antwoord daarop bepaalden de Staten dat niemand de sarries door woorden of daden overlast

zou mogen aandoen, op straffe van een boete van honderd Carolusguldens.

De boeren en molenaars gingen niet alleen gebukt onder de hoge belasting, maar ook onder de vele voorschriften die werden uitgevaardigd. Zo was het vervoer aan voorschriften gebonden, want van het ogenblik af, dat de boeren het graan naar de molen brachten, moest alle vervoer en opslag door biljetten van accijns zijn gedekt. De accijnsbiljetten waren slechts kort geldig en op elk moment kon er een controle plaats vinden, waarbij de molenaar dan maar had te zorgen dat alles overzichtelijk en toegankelijk was uitgesteld en het graan zich volgens voorschrift in gemerkte zakken bevond. Tevens was bepaald dat er alleen bij daglicht mocht worden gemalen en wanneer de molenaar tussen zonsondergang en zonsopgang wilde malen moest hij eerst een vergunning moest aanvragen. Verkreeg hij die, dan was hij verplicht de ingang open en toegankelijk voor controle te houden. Aangezien ontduiking van de belasting toch bleef voorkomen moesten de molenaar, zijn gezinsleden en knech-

ten een eed afleggen, waarbij zij beloofden niets te doen of nergens aan mee te werken wat tot fraude zou kunnen leiden. Op overtreding van de eed stond een geldboete van *f* 100,-, waarvan de provincie en de aanbrenner (verklikker) ieder de helft ontvingen. De overtreder werd gegegeld en daarna verbannen. Wanneer een molenaar en een sarrie onder één hoedje gingen spelen en in gemeenschappelijk overleg fraude pleegden, zouden zij "sonder genade onder de meule gegeeselt ende uyt Stadt en Lande gebannen worden".

Was het ter maling aangeboden graan bestemd om als veevoeder te dienen, dan was de sarrie verplicht er met een houten lepel 2,5 pond fijn zand per mud door te mengen, zodat het voor de mens niet meer te eten was.

Toch schijnt fraude nog al eens voorgekomen te zijn, getuige het bekende rijmpje: "De bakker, de mulder en de sarrie, 't is aalmoal ain pakkellarie".

Pas in 1855 werd de gehate belasting op het gemaal afgeschaft.

Oproep

In de vorige uitgaven van deze Nieuwsbrief deed ik een oproep voor oude foto's van zowel de molen als de sarrieshut.

Van de heer Bouwman uit Buitenpost ontving ik een kopie van een koopakte van de molen uit 1877, alsmede een unieke foto van de molen uit 1928.

Uiteraard mijn dank!

Mocht u nog documenten en oude foto's, zowel van de molen, het molenaars-huis als van de sarrieshut in uw bezit hebben, ik ben erin geïnteresseerd.

Feiten en anekdotes over de molen *De Liefde* zijn eveneens van harte welkom.

Ook de andere, verdwenen, molens die er in de gemeente Eemsmond hebben gestaan, hebben mijn belangstelling.

Homepage

De molen *De Liefde* en diens geschiedenis heb ik uitvoerig beschreven op mijn homepage, die is voorzien van vele foto's en tekeningen en een summiere Duitse, Franse en Engelse vertaling.

URL: <http://www.inter.nl.net/hcc/B.Poppen>

Ook over mijn opleiding tot vrijw. molenaar is er het e.e.a. te vinden.

Inmiddels is de site al ruim 3200 keer bezocht.

De Van Dale over molens

In de dikke Van Dale, het Groot woordenboek der Nederlandse taal staat over het woord molens het volgende te lezen:

mo·len

de molen (mannelijk); de molens

1 instrument om verschillende stoffen te malen

voorbeeld

+ voorzetsel

dat is koren op zijn molen
dat komt hem juist te pas

samenstelling

koffiemolen, betonmolen

2 inrichting, gebouw waar dit zich bevindt

voorbeeld

+ werkwoord

de molen naar de wind keren

<figuurlijk> zich gedragen naar de omstandigheden

+ voorzetsel

een klap van de molen gehad hebben

<figuurlijk> niet goed wijs zijn

3 met wind- of waterkracht aangedreven ge-maal

4 toestel dat werkt met een draaiende beweging

samenstelling

windmolen, draaimolen

5 <hengelsport> werp-molen

idioom

voorbeeld

+ bijvoeglijk naamwoord

de ambtelijke molen

de bureaucratie

ambtelijke molens malen

langzaam

de overheid werkt traag

+ voorzetsel

het zit in de molen

er wordt aan gewerkt

Een stille molen maalt
geen meel.

Zonder arbeid bereikt
men niets.

Ansichtkaarten

Bij een warenhuis in Uithuizen vond ik een oude opname van de molen, die vermoedelijk omstreeks 1975 is gemaakt. Ik heb de gehele partij opgekocht en de liefhebber kan hem nu bij mij kopen.

De nieuwste fotokaart (ansichtkaart) waarop de molen weer in volle glorie is te bewonderen (opname augustus 2000), is zowel in de molen als bij de VVV en op het gemeentehuis te Uithuizen te koop.

COLOFON

Tekst, opmaak en samenstelling:

Bob Poppen

vrijw. molenaar

Reacties: Ripperdadrift

16, 9981 LH Uithuizen

of per email:

B.Poppen@net.hcc.